

ความเชื่อพิธีกรรมและหลักธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว
ตำบลบัวคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

Beliefs, Rituals, and Dhamma Principles in the Tradition of 'Kuan Khao Thip'
in the Community of Ban Khok Nong Bua, Bua Kham Subdistrict, Pho Chai
District, Roi Et Province

พระใบฎีกาไพบูลย์ จิตตวโร (สร้างโคก)

Phrabaideeka Phaibun Chittawaro (Srangkhok)

พระครูภาวนาพัฒนบัณฑิต, ผศ.ดร.

Phrakhru Bhavanaphatthanabandit, Asst. Prof., Dr.

ผศ. ดร.ไพฑูรย์ สวนมะไฟ

Asst. Prof. Dr. Phaitoon Suanmafai

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Roi Et Buddhist College

Email : toonmcu101@gmail.com

Received: 13 June 2025; Revised: 24 December 2025; Accepted: 24 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาประเพณีกวนข้าวทิพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาความเชื่อและหลักธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด. 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าในประเพณีกวนข้าวทิพย์ในประเพณีกวนข้าวทิพย์ ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลจากตำราเอกสาร และการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป/คน เพื่อให้ได้ผลการวิจัยตามที่ได้ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยพรรณาวลี

ผลการวิจัยพบว่า

ประเพณีกวนข้าวทิพย์มีความเชื่อมโยงกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น การถวายทาน ข้าวสาลีของพระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น ทุกขั้นตอนสะท้อนความศรัทธา ความเคารพ และความบริสุทธิ์ในการปฏิบัติภารกิจร่วมกันในชุมชน ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัวเป็นพิธีกรรมสำคัญที่สะท้อนความสามัคคีและการร่วมมือของชุมชนในการจัดเตรียมงาน พิธีกรรมนี้เชื่อมโยงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยมีการฝึกปฏิบัติศีลและภาวนา ผ่านการให้ทานที่บริสุทธิ์ใจ การอยู่ร่วมกันอย่างสงบ และการฝึกจิตให้นิ่งและมีสมาธิ ทั้งนี้ยังเป็นเวทีในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม และความเชื่อทางพุทธศาสนา แก่คนรุ่นใหม่ สร้างความสัมพันธ์ในชุมชน พัฒนาคุณธรรมและจิตใจของสมาชิกในชุมชนให้มีความสุข ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัวเป็นกิจกรรมที่หล่อหลอมคุณค่าหลายมิติ ทั้งด้านบุคคล ครอบครัว สังคม ศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยเน้นการร่วมแรงร่วมใจในการทำบุญและฝึกฝนคุณธรรมผ่านการปฏิบัติจริง ก่อให้เกิดความศรัทธา ความสามัคคี และจิตสาธารณะในชุมชน อีกทั้งยังเป็นเวที

ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณค่าทางจริยธรรมสู่คนรุ่นใหม่ ส่งเสริมการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมอย่างมีชีวิตชีวาและยั่งยืน

คำสำคัญ: ความเชื่อ, พิธีกรรม, หลักธรรม, ประเพณีกวนข้าวทิพย์

Abstract

This research had three main objectives: 1) to study the tradition of Kuan Khao Thip in Theravāda Buddhism; 2) to explore the beliefs and Dhamma principles embedded in the Kuan Khao Thip tradition as practiced in the community of Ban Khok Nong Bua, Bua Kham Subdistrict, Pho Chai District, Roi Et Province; and 3) to analyze the values embodied in this tradition within Ban Khok Nong Bua, Bua Kham Subdistrict, Pho Chai District, Roi Et Province. This qualitative research utilized data collection through textual analysis of scriptures and documents, as well as in-depth interviews with 25 key informants. The findings were analyzed and presented using descriptive methods.

The findings reveal the following: The Kuan Khao Thip tradition is closely tied to Buddhist teachings, the offering of wheat by Venerable Aññā Koṇḍañña represents the ideal of pure giving, etc. Each step of the ritual reflects the community's deep faith, reverence, and commitment to purity in carrying out a shared spiritual and cultural duty. The Kuan Khao Thip tradition in the Ban Khok Nong Bua community serves as a significant ritual that embodies the unity and collective cooperation of the community in organizing the event. This ritual is deeply connected to Buddhist principles, incorporating the practice of moral precepts, meditation, and the sincere act of giving (dāna). It fosters peaceful coexistence and cultivates mindfulness and concentration. Moreover, the ceremony functions as a platform for transmitting Buddhist ethics, morality, and beliefs to younger generations. Such merit-making activities strengthen communal bonds and contribute to the moral development and inner peace of community members. The Kuan Khao Thip tradition in Ban Khok Nong Bua shapes values across multiple dimensions—individual, familial, social, religious, cultural, and economic. It emphasizes collaborative merit-making and moral cultivation through practical engagement, fostering faith, social harmony, and a collective spirit within the community. Furthermore, it serves as a venue for the transmission of local knowledge, indigenous wisdom, and ethical values to younger generations, promoting the vibrant and sustainable preservation of cultural customs.

Keywords: Belief, Ritual, Dhamma Principles, Khao Thip Stirring Tradition

บทนำ

ความเชื่อและคติธรรมทางพระพุทธศาสนา ถือเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจและได้มาจากศาสนา คนไทยส่วนใหญ่ล้วนนับถือพระพุทธศาสนา คติธรรมสำหรับดำเนินชีวิตจึงได้มาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่โดยผ่านวิถีชีวิตประจำวัน วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สามารถก่อให้เกิดการผลักดัน การผลิต การสร้าง การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายในการดำเนินชีวิต มีผลให้การดำเนินชีวิตก้าวไปสู่ความอยู่ดีกินดี หรือวัฒนธรรมทางวัตถุก็มีเค้าโครงตามคติในหลักพระพุทธศาสนา การขจัดขัดเกลาในส่วนที่เห็นว่าไม่ดีให้หมดใจไปจากจิตใจ การสร้างความเจริญความงอกงามทางจิตใจให้เกิดขึ้น เพื่อให้มีความคิดเห็นความรู้สึกรู้สึกและความประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกต้องดีงามอันเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจก็ยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นคติหรือเราเรียกว่า “คติธรรม” การศึกษาคติธรรมจากพระพุทธศาสนา จึงเป็นทั้งการศึกษาครลองชีวิตและเรียนรู้ทางการปฏิบัติผ่านวิถีชีวิตในประจำวันหรือที่เรียกว่า ประเพณีวัฒนธรรมนั่นเอง (จิราภรณ์ ภัทรานุกัทร, 2528)

ประเพณีกวนข้าวกระยาทิพย์ เป็นพระราชพิธีกระทำในเดือน 10 ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีและได้รับการฟื้นฟูครั้งใหญ่ ในสมัยรัชกาลที่ 1 และมาละเว้นเลิกราไปในสมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 แล้วมาได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา (สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ พุทธสรมหาเถระ, 2500) ข้าวกระยาทิพย์หรือข้าวมธุปายาสนั้น เป็นการนำนมข้าวมาเป็นส่วนประกอบสำคัญของข้าวมธุปายาส ทั่วทุกภาคของประเทศไทยประกอบประเพณีกวนข้าวมธุปายาสมาแต่โบราณ แต่ในปัจจุบันมิให้เห็นไม่มากนักเพราะขั้นตอนในพิธีกรรมมีหลายขั้นตอน และด้วยบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พื้นที่ที่ยังคงมีอยู่ส่วนมากเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งมุ่งรักษาประเพณีโบราณ และมีความเชื่ออันสูงสุดร่วมกันว่า ถ้าผู้ใดได้เข้าร่วมพิธีกรรมจะได้านิสงส์สูง และได้รับประทานข้าวมธุปายาสแล้ว จะประสบแต่ความสุขความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต (องค์ บรรจุน, 2555) ประเพณีกวนข้าวกระยาทิพย์นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยมีความเชื่อในเรื่องของอดีตชาติของพระอัญญาโกณฑัญญะ เรื่องราวมีอยู่ว่า จุลกาล มีพี่ชายชื่อว่า มหากาล ในฤดูที่ข้าวตั้งท้องออกรวง จุลกาลเห็นว่าควรนำน้ำนมข้าวมาทำเป็นอาหารถวายพระพุทธเจ้าผู้มีนามว่า วิปัสสี แต่พี่ชายท่านไม่เห็นด้วย เพราะจะต้องเสียข้าวไปไม่น้อย ท่านจึงขอแบ่งไร่นาและนำเมล็ดข้าวในส่วนของตน ทำเป็นข้าวยากูไปถวายและอธิษฐานขอให้ได้เกิดในบวรพุทธศาสนาและบรรลุนิพพานก่อนผู้อื่น ซึ่งปรากฏเหตุอัศจรรย์ว่าข้าวสาลีในนาของจุลกาล ที่เก็บรวงไปแล้วกลับออกรวงสมบูรณ์ขึ้นมาอีก จนสามารถนำไปทำเป็นข้าวยากูได้อีกถึง 9 ครั้ง และด้วยอานิสงส์นี้เองจึงทำให้จุลกาลได้ไปเกิดเป็นพราหมณ์โกณฑัญญะ ในสมัยพระสมณโคตมและเกิดดวงตาเห็นธรรมก่อนผู้อื่น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทย, 2539) นอกจากนี้ยังมีเรื่องการถวายข้าวมธุปายาสของนางสุชาดา ซึ่งนางได้ทำพิธีบวงสรวงเทวดาเพื่อตั้งปณิธานขอพรจนสำเร็จตามที่ตนต้องการนางจึงได้ทำพิธีกรรมบวงสรวงสังเวทเทวดาด้วยการถวายข้าวมธุปายาส เมื่อนางทาสิทธิรับใช้เดินทางไปเพื่อจะปิดกวาดโคนต้นไม้ ได้เห็นพระโพธิสัตว์ก็เข้าใจว่าเป็นเทวดาก็มาบอกนางสุชาดาว่า เทวดาประทับนั่งอยู่โคนต้นไม้แล้วพอนางคิดว่าเป็นเทวดาเจ้านางนั่งคอยรับเครื่องพิธีกรรมจากนาง จึงน้อมนำข้าวมธุปายาสเข้าไปถวายด้วยความเคารพอย่างยิ่งต่อมาพระโพธิสัตว์ก็ได้เสวยข้าวมธุปายาส แล้วได้นำถวายทองที่ได้บรรจุข้าวมธุปายาสไปเสี่ยงทาย แล้วพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเวลาต่อมา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทย, 2539) จากเรื่องดังกล่าวทำให้เกิด

ความเชื่อในเรื่องการกวนข้าวกระยาทิพย์ซึ่งเริ่มต้นจากการเลือกเฟ้นข้าวในการที่จะนำมาทำและขบวนการในการประกอบข้าวกระยาทิพย์ซึ่งได้ยึดหลักทางพระพุทธศาสนาเรื่องการเลือกข้าวของนายจุลกาลและการเลือกเฟ้นนมตลอดทั้งวิธีการกวนข้าวกระยาทิพย์และได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นประเพณีกวนข้าวกระยาทิพย์ในปัจจุบัน

ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ร่วมมือกันด้วยสืบสานประเพณีจากรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย มาจนถึงทุกวันนี้ ผ่านกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งพิธีพราหมณ์ และพิธีพุทธผสมผสานอย่างกลมกลืนเพื่อให้เป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่เริ่มแรก เพราะก่อนพิธีกวนได้อาราธนาพระสงฆ์ให้ตั้งเมตตาจิตเจริญพระพุทธมนต์ ยึดเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เพื่อให้เกิดสิริสวัสดิมงคลและระงับโรคร้ายแก่ ผู้ได้รับประทานข้าวทิพย์นี้ สำหรับในปัจจุบันทั่วทุกภาคมิให้เห็นไม่มากนัก ด้วยเหตุที่การกวนข้าวมธุปายาสมีพิธีกรรมหลายขั้นตอน เป็นงานใหญ่ที่ใช้ต้นทุนสูงประกอบด้วยสภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองและดินฟ้าอากาศแปรปรวนพืชผลไม่งอกงามเหมือนในอดีต ประเพณีกวนข้าวมธุปายาสจึงค่อย ๆ เสื่อมความนิยมลงตามกาลเวลา พื้นที่ที่ยังคงรักษาประเพณีกวนข้าวมธุปายาสหรือข้าวทิพย์ ส่วนมากจะเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งมุ่งรักษาประเพณีโบราณ และมีความเชื่ออันสูงสุดร่วมกันว่า ถ้าผู้ใดได้เข้าร่วมพิธีกรรมจะได้รับอานิสงส์สูง และผู้ที่ได้รับประทานข้าวมธุปายาสแล้วจะประสบแต่ความสุขความเจริญ รุ่งเรืองในชีวิต ดังนั้นจึงควรเร่งรีบในการทำบำรุงศิลปวัฒนธรรมประเพณีเพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชน

จากประเด็นและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเชื่อพิธีกรรมและหลักธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีประเด็นที่สนใจที่จะศึกษา คือ ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับประเพณีกวนข้าวทิพย์ ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ด พุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีกวนข้าวทิพย์ และคุณค่าของประเพณีกวนข้าวทิพย์ของประชาชนในตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ด ผลของการศึกษานี้จะก่อให้เกิดองค์ความรู้และคุณค่าของประเพณีด้านความเชื่อและคติธรรมที่แฝงในประเพณีกวนข้าวทิพย์ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาประเพณีกวนข้าวทิพย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2) เพื่อศึกษาความเชื่อและหลักธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ด
- 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของความเชื่อพิธีกรรม และหลักธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

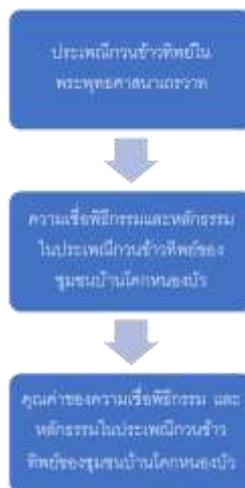
งานวิจัยเรื่อง “ความเชื่อพิธีกรรมและหลักธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2539 ตำรา

เอกสารวิชาการ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการวิจัยภาคสนามได้กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจะเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ในการวิจัยภาคสนามได้กำหนด ประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจะเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย ในการวิจัยภาคสนามได้กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจะเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย จำนวน 30 รูป/คน ดังนี้

- 1) พระสงฆ์ 5 รูป
- 2) ประชาชนบ้าน 5 คน
- 3) ผู้นำชุมชน 5 คน
- 4) นักวิชาการศาสนา 2 คน
- 5) ผู้เข้าร่วม 13 คน

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกต แล้วนำมาดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้วิเคราะห์ความเชื่อพิธีกรรมและหลักธรรม ในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะไห้ จังหวัดร้อยเอ็ดและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูลที่ได้มาสรุปอภิปรายผลโดยการพรรณนา วิเคราะห์ (Descriptive analysis) เพื่อนำเสนอผลการวิจัยความเชื่อและหลักธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะไห้ จังหวัดร้อยเอ็ด

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีกวนข้าวทิพย์ มีรากฐานแน่นแฟ้นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการอ้างอิงอัครคัมภีร์สุตตร ซึ่งอธิบายกำเนิดโลก มนุษย์ และอาหารผ่านแนวคิด “วันดิน-กระบิดิน- เครื่องดิน-ข้าวสาลี” อันสะท้อนการเปลี่ยนแปลงจากภาวะจิตบริสุทธิ์สู่ความเสื่อมถอยภายใต้อำนาจกิเลส สอดคล้องกับหลักอริยสัจว่าด้วยทุกข์และสมุทัย อีกทั้งการถวายสาลีคัพพทานของพระอัญญาโกณฑัญญะในอดีตชาติ แสดงให้เห็นต้นแบบของการให้ทานด้วยจิตบริสุทธิ์และการเสียสละเพื่อประโยชน์สูงสุด ซึ่งถูก

ถ่ายทอดมาเป็นแนวคิดสำคัญในการคัดเลือกวัตถุดิบและการประกอบพิธีกรรมกวนข้าวกระยาทิพย์ในปัจจุบัน พิธีกรรมดังกล่าวจึงมิใช่เพียงการประกอบอาหารถวายพระ แต่เป็นรูปธรรมของการปฏิบัติธรรมที่บูรณาการศีล สมาธิ และปัญญาอย่างเป็นองค์รวม

ในบริบทของ ชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างวัดและชุมชน ตั้งแต่การวางแผน การจัดการ การจัดหาทานศีล การรักษาข้อวัตรปฏิบัติ การสวดชัยมงคลคาถา การถวายสังฆทาน และการแจกจ่ายข้าวกระยาทิพย์แก่ประชาชน พิธีกรรมดังกล่าวสะท้อนพลังความสามัคคี ความศรัทธา และความร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน อีกทั้งทำหน้าที่เป็นเวทีถ่ายทอดคุณธรรม จริยธรรม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนาไปสู่คนรุ่นใหม่อย่างมีชีวิตชีวา

เมื่อวิเคราะห์ผ่านหลักธรรมสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล และภาวนา พบว่า ประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็นกระบวนการบ่มเพาะคุณธรรมอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ด้านทานสะท้อนการเสียสละทรัพย์ แรงกาย และเวลาเพื่อส่วนรวม ด้านศีลแสดงออกผ่านการยึดมั่นในเบญจศีล การละเว้นอบายมุข และการเคารพชีวิต ส่วนด้านภาวนาเป็นการฝึกสติ สมาธิ และเมตตาจิตผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวันอย่างแนบเนียน

ในภาพรวม ประเพณีกวนข้าวทิพย์มีคุณค่าในหลายมิติ ได้แก่ ด้านบุคคล ที่ช่วยหล่อหลอมจิตใจให้เกิดศรัทธา ความกตัญญู และความอดทน ด้านครอบครัว ที่เสริมสร้างความสัมพันธ์และการถ่ายทอดจริยธรรม ด้านสังคม ที่ก่อให้เกิดความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชน ด้านเศรษฐกิจ ที่ช่วยกระตุ้นการหมุนเวียนทรัพยากรและสนับสนุนการพัฒนาวัดและชุมชน ด้านวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ที่รักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น และ ด้านศาสนาและการอนุรักษ์ ที่ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการหล่อหลอมคุณธรรมและการสืบทอดประเพณีอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัวมิใช่เพียงงานบุญตามประเพณี หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการบูรณาการพระธรรม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจ ความมั่นคงของชุมชน และการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัยอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ประเพณีกวนข้าวกระยาทิพย์มีรากฐานแน่นแฟ้นในพระพุทธศาสนา โดยเชื่อมโยงคติการถวายทานอันประณีตจากพุทธตำนาน เช่น สาลีสักพทานของจุลกาลและข้าวมธุปายาสของนางสุชาดา ซึ่งสะท้อนอุดมคติของการให้ทานด้วยศรัทธาบริสุทธิ์ ความประณีต และความเสียสละ อันถูกถ่ายทอดมาเป็นพิธีกรรมร่วมสมัยของชุมชนบ้านโคกหนองบัว จังหวัดร้อยเอ็ด ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบระหว่างวัดและชุมชน ตั้งแต่การวางแผน การเตรียมวัตถุดิบมังสวิรัต การจัดหาทานศีล การบวชพรหมจารี ไปจนถึงการกวนและปลุกเสกข้าวกระยาทิพย์ ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักทาน ศีล และภาวนาอย่างเป็นรูปธรรม พิธีกรรมดังกล่าวมิได้ทำหน้าที่เพียงสืบสานความเชื่อ หากยังสร้างพลังความสามัคคี หล่อหลอมจิตสาธารณะ ถ่ายทอดคุณธรรมแก่เยาวชน และก่อให้เกิดพลวัตทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าพิธีกรรมพุทธในสังคมไทยมีลักษณะพลวัตปรับตัว และ

ผสมผสานวิทยาศาสตร์เข้ากับวิถีชีวิต การปกครอง และการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน ทำให้ประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็นทั้งอัตลักษณ์ท้องถิ่นและกระบวนการปฏิบัติธรรมที่มีชีวิตในสังคมร่วมสมัย

สรุป

ประเพณีกวนข้าวทิพย์มีความเชื่อมโยงกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น การถวายทาน ข้าวสาลีของพระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น ทุกขั้นตอนสะท้อนความศรัทธา ความเคารพ และความบริสุทธิ์ในการปฏิบัติภารกิจร่วมกันในชุมชน ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัวเป็นพิธีกรรมสำคัญที่สะท้อนความสามัคคีและการร่วมมือของชุมชนในการจัดเตรียมงาน พิธีกรรมนี้เชื่อมโยงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยมีการฝึกปฏิบัติศีลและภาวนา ผ่านการให้ทานที่บริสุทธิ์ใจ การอยู่ร่วมกันอย่างสงบ และการฝึกจิตให้นิ่งและมีสมาธิ ทั้งนี้ยังเป็นเวทีในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม และความเชื่อทางพุทธศาสนา แก่คนรุ่นใหม่ สร้างความสัมพันธ์ในชุมชน พัฒนาคุณธรรมและจิตใจของสมาชิกในชุมชนให้มีความสุข ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัวเป็นกิจกรรมที่หล่อหลอมคุณค่าหลายมิติ ทั้งด้านบุคคล ครอบครัว สังคม ศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยเน้นการร่วมแรงร่วมใจในการทำบุญและฝึกฝนคุณธรรมผ่านการปฏิบัติจริง ก่อให้เกิดความศรัทธา ความสามัคคี และจิตสาธารณะในชุมชน อีกทั้งยังเป็นเวทีในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณค่าทางจริยธรรมสู่คนรุ่นใหม่ ส่งเสริมการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมอย่างมีชีวิตชีวาและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “ความเชื่อพิธีกรรมและหลักธรรมในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ด” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ด ควรมีการร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
2. ควรจัดเป็นโครงการการเรียนรู้สำหรับพุทธศาสนิกชน
3. นำเสนอต่อองค์กรพระพุทธศาสนาและองค์กรรัฐเพื่อให้มาขับเคลื่อนกิจกรรมประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ด ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

1. เพื่อนำข้อมูลในการเผยแพร่ในทางวิชาการต่อไป
2. เพื่อเป็นข้อมูลการอ้างอิงของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทางพระพุทธศาสนา

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาของพุทธศาสนิกชนที่อยากมาเที่ยวประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อเป็นตัวอย่งในการจัดงานในพื้นที่ของตน
2. เพื่อให้คณะกรรมการผู้จัดงานได้นำข้อมูลของการวิจัยนำไปปรับปรุงการจัดงานในครั้งต่อไป
3. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1. คณะสงฆ์ได้นำงานวิจัยนี้ไปบูรณาการปรับใช้ในพื้นที่อำเภอโพนสะเชียว
2. หน่วยงานราชการได้นำแนวคิดในประเพณีกวนข้าวทิพย์ของชุมชนบ้านโคกหนองบัว ตำบลบัวคำ อำเภอโพนสะเชียว จังหวัดร้อยเอ็ด ไปบูรณาการ
3. ทางคณะสงฆ์ได้นำข้อมูลจากงานวิจัยนี้ไปอบรมให้ความรู้สำหรับพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ปกครองของตน

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ ภัทรภานุภัทร. (2528). สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย. กรุงเทพมหานคร: โครงการไทยศึกษา ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ รุณรา. (2557). พิธีสวดนพเคราะห์ : พลวัตของพิธีกรรมประดิษฐ์ในสังคมไทยปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย. คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระปลัดอนันต์ สนพะเนาว์. (2559). วัฒนธรรมข้าว : การสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนอีสานใต้. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาวิริยยุทธ กุศลจิตโต (คำโส กเชือก). (2563). พลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสสุสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธาจารย์ พุทธสมมหาเถระ. (2500). ตำราคุณลักษณะแก้ว กวนข้าวทิพย์-พิธีพิธีกรรมศาสตร์. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส, ม.ป.ท.,
- องค์ บรรจุน. (2555). ข้าวทิพย์กับสาวพรหมจรรย์. ศิลปวัฒนธรรม. 33(3), 50-55.